

моделей аналізу психологічних феноменів. Рух до інтеграції психологічного знання відбувається по різним напрямам: від інтегрування двох трьох концепцій до спроб об'єднати психологію із іншими науками про людину, природу, суспільство.

Література:

1. Теоретико-методологічні основи інтеграції психологічного знання / [О. В. Завгородня, В. О. Медінцев, С. О. Копилов, В. Л. Зливков, О. В. Губенко, С. О. Лукомська, Є. В. Степура, В. В. Депутат, О. В. Котух,] ; за ред. О. В. Завгородньої. К. : Видавничий Дім «Слово», 2020. 80 с.

2. Medintsev V. A. Prospects for psychological knowledge integration. In V. Medintsev (Ed.) Theoretical research in psychology. Vol. II. (pp. 74–96.) Kharkov : Monograph, 2017.

3. Valsiner J. Integrating Psychology within the Globalizing World: A Requiem to the Post-Modernist Experiment with Wissenschaft. *Integrative Psychological and Behavioral Science*. 2009. № 43. P. 1–21.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-310-4-51>

ТОЛЕРАНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ЯК КОМУНІКАТИВНА ПРОБЛЕМА

Доброскок С. С.

здобувач кафедри психології

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

м. Переяслав, Україна

За визначенням, що міститься у філософському енциклопедичному словнику, толерантність необхідна щодо особливостей різних народів, націй і релігій. Вона є ознакою впевненості в собі й усвідомлення надійності своїх власних позицій, ознакою відкритої для всіх ідейної течії, яка не боїться порівняння з іншими точками зору і не уникає духовної конкуренції [1].

Поняття «толерантність» міцно увійшло в психологічний словник в значенні терпимості до іншого характеру, світогляду, способу життя, до інших звичаїв, звичок, поглядів, способів самовираження і прояву людської індивідуальності, до іншої мови, культури і поведінки. Толерантність полягає в наданні іншим права жити відповідно до власного світогляду, в повазі, прийнятті і правильному розумінні

інших культур, способів життя і традицій. Толерантність може існувати в реальному прояві тільки у тих випадках, коли людина пробує дивитися на ситуацію очима «іншого» [3].

Як засвідчив системний аналіз, в тлумачних словниках і науковій літературі толерантність подається в кількох психологічних значеннях і термінах, а саме як: *поведінка* (А.П. Євгенєва; Т. Марголіна); *здібність* (А.А. Макарьєв, А.В. Блінов); *моральна якість* (А.Б. Васильєв); *чуткість у спілкуванні; уміння терпимо відноситися до чого-небудь, терпіти щось; людська властивість* (Д.Н. Ушаков); *свідоме рішення* (В.А. Балцевич, С.Я. Балцевич); *спосіб поведінки; готовність визнавати не тільки свої помилки, а й правоту іншого; відношення (ставлення); характеристика поведінки; стиль поведінки; риса характеру; життєвий принцип, який сприяє виживанню людини в сучасній цивілізації* (О.Г. Асмолов, Р.Р. Валітова, Н.П. Бондарєва, Медведєв, Б.Б. Шалін) та ін.; *прийняте настановлення або умонастрої* (М.О. Уолцер); *благо в собі; погляд на світ без стійких негативних емоцій і оцінок* (Й.А. Стернін, К.М. Шиліхіна); *один із типів мовленнєвої поведінки* (Т.О. Воронцова); *складний формат міждисциплінарного знання* (М.С. Мацковський); *соціальний регулятив* (Т.В. Романова); *комунікативна стратегія; настановлення; готовність; моральна якість* (А.А. Гусейнов, І.С. Кон); *особливості свідомості, особистісна риса* (С.Ф. Тренгулова); *показник позитивних міжособистісних взаємовідносин* (Спіціна О.А.); *характеристика особистості* (К.О. Селюкова, К.В. Костюшина, Н.Г. Капустіна); *комунікативна норма мовленнєвого спілкування, персональна характеристика особистості, важливий параметр мовленнєвої поведінки* (І.С. Нікітіна); *здібність визнавати різницю і здібність поважати інших; психологічний процес сприйняття іншого: визначати і розуміти та оцінювати і поважати; форма поведінки і спілкування з іншими* (А.С. Сейдикєнова, Мінаєва Н.); *соціальна норма, що визначає стійкість до конфліктів у поліетнічному міжкультурному суспільстві* (О.Г. Асмолов); *концепт мовної картини світу, що формується, з властивою йому національною специфікою* (О.Ю. Малафєєв, К.О. Орехова); *важливий елемент культури спілкування, ключовий моральний принцип громадського суспільства* (В.С. Стьопін, А.М. Шишков); *параметр вивчення мовленнєвої поведінки мовної особистості, комунікативна норма в міжособистісному спілкуванні* (І.С. Нікітіна); *правильна кооперативна мовленнєва поведінка* (А.Г. Кудрявцев); *інструментальна цінність, обмежник прояву інтолерантності (агресії), мовний фільтр, який накладає певні обмеження на спілкування, поведінку, можливість негативного відношення один до одного* (Г.Х. Яворська, Є.В. Ларіна);

індиферетність, емпатія, повага, ознака гідності, терпіння (А. Вірлатер).

Презентовані розуміння толерантності дають підстави стверджувати, що толерантність – інтегративне явище, а визначення відповідного йому поняття в більшості випадків мають ціннісно-світоглядний і особистісний характер, що толерантність визначається через низку таких понять, як: повага, прийняття людини та її поглядів, спокій, здатність справлятися з емоційною напругою, розуміння, здатність до діалогу та ін. [6].

Психологічний зміст поняття «толерантність», за цими дослідниками, представлений в багатоаспектному, багатокомпонентному феномені, який має кілька вимірів. Цей зміст не може бути презентованим лише через окрему властивість або психологічну характеристику. В багатовимірному і багатомірному континуумі толерантності як людської якості її психологічною основою є: цінності, смисли, особистісні висловлювання з урахуванням особистісного підходу [6].

Дослідники підходять до вивчення толерантності і як поведінкової характеристики людини в просторі *суспільних відносин*, як особливих відносин, які індивід формує на підставі оцінки будь-якого об'єкта в результаті встановлення зв'язку з ним; на утвореному зв'язку індивід формує до об'єкту цього зв'язку певне (позитивне, негативне або нейтральне) ставлення і на його тлі оформляється відповідна комунікативна поведінка, яка залежно від означених факторів буде толерантною або інтолерантною. Роль толерантності як відносин полягає в забезпеченні комунікативної готовності індивіда до настановлення на компроміс, довіру, співробітництво, дружлюбність і комунікабельність. Інтолерантність в якості відносин призводить до негативізму, недобррозичливості, і таким емоціям, як гнів, злість, досада [5].

Здійснений системний аналіз наукових джерел дав змогу з'ясувати, що незважаючи на різні розуміння феномена толерантності, всі її визначення відображають різні сторони двох психологічних категорій: одні з них є категорією комунікації, а інші – категорією особистості. З огляду на це явище толерантності доцільно вважати комунікативною категорією, що є властивістю особистості, зокрема особистості психолога, яка покликана бути зразком діалогічних і полілогічних взаємин в психотерапевтичному – і консультаційному альянсі [4]. Також потрібно пам'ятати про «мовний фільтр», який є певним обмежувачем комунікативної інтолерантності [7].

Література:

1. Велика українська енциклопедія. Тематичний словник гасел напряму «Філософські науки» (філософія, логіка, етика, естетика) / укладачі: Арістова А. В., Шліхта І. В. ; за заг. ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». Київ. 2019. 256 с.
2. Губар В. М. Толерантність і компліментарність у контексті культури прав людини. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* (34). С. 15–17.
3. Доброскок С. С. Новітні дослідження толерантності в сучасній зарубіжній науці: результати систематичного огляду. *Габітус.* 2021. Вип. 28. С. 9–19.
4. Доброскок С. С. Підходи до діагностики комунікативної толерантності майбутніх психологів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія.* Том 33(72) № 5. 2022. С. 60–66.
5. Калмиков Г. В. Комунікативна толерантність vs комунікативна інтолерантність як генеративна проблема. (у співавторстві з Доброскок С. С., Чижма Д. М., Ендеберя І. В., Кихтюк, О. В.). *PSYCHOLINGUISTICS*, Вип. 30(1), 2021. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1253>
6. Калмиков Г. В., Мисан І. В., Рудківська Н. Л. Функціонально-змістове поле значень феномену «толерантність» у людиномірних науках. *Вчені записки таврійського університету імені В. І. Вернадського.* 2021. Том 32(71), № 5. С. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.5/04>
7. Яворська Г. Х. Ларіна Е. В. Мовна толерантність у контексті соціально-гуманітарних наук. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016. 20(1). С. 103–106. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v20/part_1/31.pdf